

**Миронюк Іван Святославович,**  
доктор медичних наук, професор,  
проректор з наукової роботи,  
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»  
ORCID ID: 0000-0003-4203-4447  
м. Ужгород, Україна

**Слабкий Геннадій Олексійович,**  
доктор медичних наук, професор,  
завідувач кафедри наук про здоров'я,  
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»  
ORCID ID: 0000-0003-2308-7869  
м. Ужгород, Україна

**Білак-Лук'янчук Вікторія Йосипівна,**  
кандидат медичних наук, доцент,  
доцент кафедри наук про здоров'я,  
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»  
ORCID ID: 0000-0003-3020-316  
м. Ужгород, Україна

## Характеристика народжуваності в Закарпатській області в передвоєнний період

У статті представлено аналіз показників народжуваності в Закарпатській області в передвоєнний період (2015–2021рр). Отримані в ході дослідження результати вказують на скорочення показника народжених живими на тисячу наявного населення в області на 3,2 (1,32 рази), який становив у 2021 р. 10,1. Сумарний коефіцієнт народжуваності на одну жінку скоротився на 0,283 і в 2021 р. становив 1,534. Зниження коефіцієнта народжуваності зареєстровано у жінок у віковій категорії 19–39 років, а у віковій категорії 40–49 років зареєстровано тенденцію до зростання вказаного коефіцієнта. Відсоток народжених живими матерями, які не зареєстровані у шлюбі до загальної кількості народжених живими, становив 24,3%, у тому числі в містах – 32,8% та в сільській місцевості – 19,6%. Середня очікувана тривалість життя при народженні всіх дітей скоротилася на 1,21 року і становила 69,45 року.

**Ключові слова:** Закарпатська область, народжуваність, показники, вікові коефіцієнти народжуваності, середня очікувана тривалість життя при народженні.

**Mironyuk Ivan Sviatoslavovych**, Doctor of Medical Sciences, Professor, Vice-Rector for Scientific Work, Uzhhorod National University, ORCID ID: 0000-0003-4203-4447, Uzhhorod, Ukraine

**Slabkiy Hennadiy Oleksiiovych**, Doctor of Medical Sciences, Professor, Head of the Department of Health Sciences, Uzhhorod National University, ORCID ID: 0000-0003-2308-7869, Uzhhorod, Ukraine

**Bilak-Lukianchuk Victoria Yosypivna**, Candidate of Medical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Health Sciences, Uzhhorod National University, ORCID ID: 0000-0003-3020-316, Uzhhorod, Ukraine

## Characteristics of the fertility rate in Transcarpathian region in the pre-war period

The article presents the analysis of fertility indices in Transcarpathian region in the pre-war period (2015–2021). The results obtained during the study indicate a decrease in the rate of live births per thousand of the current population in the region by 3.2 (1.32 times), which amounted to 10.1 in 2021. The total fertility rate per woman decreased by 0.283 and in 2021 amounted to 1.534. The decrease of fertility rate was registered in women of the age group 19–39 years and in the age group 40–49 years the trend to the increase of this criterion was registered. The percentage of live births from mothers who are not officially married to the total number of live births composed 24.3%, including 32.8% in cities and 19.6% in rural areas. The average life expectancy at birth of all children decreased by 1.21 years to 69.45 years.

**Key words:** transcarpathian region, fertility, indices, age fertility rates, average life expectancy at birth.

**Вступ.** Для багатьох країн Європи та світу з низьким і дуже низьким рівнями народжуваності, до яких належить й Україна, незабезпечення самовідтворення людності стало феноменом і одним з основних викликів людства в наші дні [1]. При цьому необхідно відзначити, що рівень народжуваності є одним з інтегральних показників рівня соціального та економічного розвитку країни [2] та прогностичним кри-

терієм спроможності ефективного розвитку країни в майбутньому [3].

Для України останніх десятиліть були характерними демографічні кризи, які характеризуються високим рівнем смертності населення та низьким рівнем народжуваності, що призводить до скорочення чисельності населення та зміни його структури з високою часткою населення старших вікових груп [4; 5].

Характерною ознакою сучасної народжуваності є трансформація вікової моделі народжуваності. В останні 25 років віковий профіль народжуваності змінився не лише за рахунок зниження народжуваності, а й за рахунок переміщення піку народжуваності жінками з вікової категорії 20–24 роки на вікову категорію 25–29 років. Окрім того, останніми роками підвищувалася народжуваність у середніх і старших вікових групах жінок [6]. За літературними даними, в останні роки послабився вплив дітородної активності жінок наймолодшої дітородної групи на сумарну народжуваність. Окрім того, останніми десятиліттями зростає внесок у сумарну народжуваність жінок середніх і старших репродуктивних груп. Також однією з характерних особливостей народжуваності в Україні є перехід до малодітності [7]. Утрату традиції багатодітності підтверджує зменшення у 2,4 рази частки народжених п'ятої черговості жінками віком 40–44 роки, а жінками найстаршої дітородної групи – у 3,1 рази. Отже, характерною ознакою сучасної народжуваності є так званий процес «постаріння» материнства. «Постаріння» материнства проявляється, насамперед, у зростанні середнього віку матері на момент народження дитини. Якщо у середині 1990-х років цей показник був на рівні 24,5 року, то, за даними 2015 р., він піднявся до 27,9 року [8].

**Мета.** Дослідити та проаналізувати показники народжуваності в Закарпатській області України в передвоєнний період.

**Матеріали та методи.** Матеріалами дослідження стали дані статистичної звітності Головного управління статистики Закарпатської області. Період дослідження становив 2015, 2019–2021 рр. У ході дослідження використано медико-статистичний метод та метод структурно-логічного аналізу.

**Результати.** На початку дослідження були вивчені та проаналізовані показники народжених живими в Закарпатській області за період 2015–2021 рр. Отримані в ході дослідження результати представлено в табл. 1.

Аналіз наведених у табл. 1 даних показав, що кількість народжених живими в Закарпатській області в передвоєнний період скоротилася на 2 699 (1,33 рази) і становила в 2021 р. 8 106 дітей.

Показник народжених живими на тисячу наявного населення у цілому по області скоротився на 3,2 (1,32 рази) і становив у 2021 р. 10,1. При цьому в містах показник народжених живими скоротився на 3,1 (1,32 рази) і становив у 2021 р. 9,7 дітей, а в сільській місцевості показник народжених живими скоротився на 3,2 (1,31 рази) і становив у 2021 р. 10,4 дітей на тисячу наявного населення.

Далі вивчалися вікові коефіцієнти народжуваності в динаміці 2015–2021 рр. Отримані результати наведено в табл. 2.

Аналіз наведених у табл. 2 результатів дослідження вказує на те, що сумарний коефіцієнт народжуваності на одну жінку за роки дослідження скоротився на 0,283 і в 2021 р. становив 1,534. При цьому зменшення коефіцієнта народжуваності за період дослідження зареєстровано у жінок у віковій категорії 19–39 років, а у віковій категорії 40–49 років зареєстровано тенденцію до зростання вказаного коефіцієнта. Значне зниження коефіцієнта народжуваності зареєстровано у жінок вікової категорії 20–24 років – 32,4 та 15–19 років – 13,3.

За період дослідження найвищі коефіцієнти народжуваності зареєстровані у жінок вікових категорій 20–24 років (100,5) та 25–29 років (88,9), а найменші – у жінок вікових категорій 40–44 років (5,2) та 45–49 років (0,3).

Таблиця 1

**Народжені живими в Закарпатській області в передвоєнний період, 2015–2021 рр.**

Причини смерті	Абсолютна кількість				На тисячу наявного населення			
	2015	2019	2020	2021	2015	2019	2020	2021
Кількість	16788	13016	13503	12631	13,3	10,4	10,8	10,1
у тому числі за типом місцевості								
Міська	5983	4586	4950	4525	12,8	9,8	10,6	9,7
Сільська	10805	8430	8553	8106	13,6	10,7	10,9	10,4

Таблиця 2

**Вікові коефіцієнти народжуваності (на 1 000 жінок відповідної вікової групи)**

Рік	19-49 <sup>1</sup> років	15-19 років	20-24 років	25-29 років	30-34 років	35-39 років	40-44 років	45-49 років	Сумарний коефіцієнт народжуваності на одну жінку
2015	53,2	52,8	132,9	97,1	51,9	23,6	5,0	0,2	1,817
2016	51,0	49,4	128,1	97,8	50,0	23,0	4,9	0,2	1,766
2017	46,7	46,0	116,0	91,2	49,0	21,0	4,9	0,3	1,641
2018	44,8	45,3	110,5	90,7	47,5	20,8	4,6	0,3	1,599
2019	42,2	40,5	101,0	88,8	48,2	20,7	4,7	0,2	1,520
2020	44,0	39,8	105,8	94,6	53,4	22,0	4,7	0,5	1,604
2021	41,4	39,6	100,5	88,9	51,3	21,0	5,2	0,3	1,534
2021 до 2015	-11,8	-13,3	-32,4	-8,2	-0,6	-2,6	+ 0,2	+0,1	-0,283

<sup>1</sup> Віднесені народжені матерями, у тому числі у віці до 15 років та старше 49 років

Таблиця 3

## Кількість народжених живими за статтю в розрізі районів області, 2021 р.

Райони	Народжено всього	в тому числі		На 100 дівчаток кількість хлопчиків
		хлопчики	дівчатка	
По області	12631	6536	6095	107
Адміністративні райони				
Берегівський	2280	1181	1099	107
Мукачівський	2356	1196	1160	103
Рахівський	988	532	456	117
Тячівський	1812	915	897	102
Ужгородський	2500	1274	1226	104
Хустський	2695	1438	1257	114

Таблиця 4

## Кількість народжених живими матерями, які не зареєстровані у шлюбі, у розрізі районів області, 2021 р.

Райони	Абсолютна кількість			Відсоток до загальної кількості народжених живими		
	усього	міська місцевість	сільська місцевість	Усього	міська місцевість	сільська місцевість
По області	3072	1484	1588	24,3	32,8	19,6
Адміністративні райони						
Берегівський	895	385	510	39,3	52,9	32,9
Мукачівський	548	344	204	23,3	31,4	16,2
Рахівський	247	115	132	25,0	27,1	23,4
Тячівський	218	75	143	12,0	17,9	10,3
Ужгородський	818	429	389	32,7	32,5	33,0
Хустський	346	136	210	12,8	25,4	9,7

У подальшому вивчалось питання щодо кількості народжених живими за статтю в розрізі районів області в 2021 р. Отримані результати наведено в табл. 3.

Аналіз наведених у табл. 3 результатів дослідження вказує на те, що в 2021 р. народилося живими більше хлопчиків, аніж дівчаток. При цьому в цілому по області на 100 новонароджених дівчаток народилося 107 хлопчиків. Найбільший показник даного співвідношення (117 на 100) було зареєстровано в Рахівському та (114 на 100) Хустському, а найменший (102 на 100) – у Тячівському та (103 на 100) та Мукачівському районах.

Важливим соціальним показником є показник кількості народжених живими матерями, які не зареєстровані у шлюбі. Нами вивчався даний показник за 2021 р. Результати наведено в табл. 4.

Показники кількості народжених живими матерями, які не зареєстровані у шлюбі, і відсоток таких дітей до загальної кількості народжених живими суттєво відрізняються за районами області. Так, загальна кількість дітей, народжених указаними матерями, у 2021 р. була найбільшою в Берегівському (895), а найменшою (218) – у Тячівському районі. Найбільший відсоток до загальної кількості народжених живими всіх народжених живими дітей матерями, які не зареєстровані у шлюбі, зареєстровано в Берегівському (39,3%), а найменший – у Тячівському (12,0%) районі. Різниця становить 3,3 рази. У містах указана різниця коливається в 2,96 рази – від 17,9% у Тячівському до 52,9% – у Берегівському районі. У сільській місцевості даний показник коливається від 9,7% у Хустському до 33,0% в Ужгородському районі. Різниця становить 3,40 рази. В області відсоток народжених живими матерями, які

не зареєстровані у шлюбі, до загальної кількості народжених живими становив 24,3%, у тому числі в містах 32,8% та в сільській місцевості – 19,6%.

Наступним кроком дослідження було обрахування середньої очікуваної тривалості життя при народженні. Отримані результати наведено в табл. 5.

Таблиця 5

## Середня очікувана тривалість життя при народженні, роки

Рік	Обидві статті	Чоловіки	Жінки
2015	70,66	66,67	74,56
2016	70,92	67,00	74,81
2017	71,31	67,38	75,13
2018	70,99	66,77	75,22
2019	71,04	66,89	75,20
2020	70,47	66,69	74,26
2021	69,45	65,82	73,11
2021 до 2015	-1,21	-0,85	-1,45

Аналіз наведених у табл. 5 даних показав, що середня очікувана тривалість життя при народженні всіх дітей скоротилася на 1,21 року і становила 69,45 року. Також встановлено що середня очікувана тривалість життя при народженні чоловіків скоротилася на 0,85 року і становила 65,82 року, а середня очікувана тривалість життя при народженні жінок скоротилася на 1,45 року і становила 73,11 року. При цьому у 2021 р. середня очікувана тривалість життя при народженні у жінок на 7,29 роки є вищою, ніж у чоловіків.

**Перспектива подальших досліджень** пов'язана з вивченням впливу війни з РФ на стан народжуваності в Закарпатській області.

**Висновки.** За результатами дослідження представлено аналіз показників народжуваності в Закарпатській області в передвоєнний період (2015–2021 рр). Отримані в ході дослідження результати вказують на скорочення показника народжених живими на тисячу наявного населення по області на 3,2 (1,32 рази) який становив у 2021 р. 10,1. Сумарний коефіцієнт народжуваності на одну жінку скоротився на 0,283 і в 2021 р. становив 1,534. Зменшення коефіцієнта народжуваності зареєстровано у жінок у віковій категорії 19–39 років, а у віковій категорії 40–49 років зареєстровано тенденцію до зростання вказаного коефіцієнта. Відсоток народжених живими матерями, які не зареєстровані у шлюбі, до загальної кількості народжених живими становив 24,3%, у тому числі в містах 32,8% та в сільській місцевості – 19,6%. Середня очікувана тривалість життя при народженні всіх дітей скоротилася на 1,21 року і становила 69,45 року. У 2021 р. середня очікувана тривалість життя при народженні у жінок на 7,29 роки є вищою, ніж у чоловіків.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Габорець Ю.Ю., Дудник С.В., Дудіна О.О., Волошина У.В. Характеристика рівня народжуваності в Україні. *Організація та управління охороною здоров'я – 2016* : тези доп. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, м. Київ, 18–20 жовтня 2016 р. Київ : КиївЕкспоПлаза, 2016. С. 27–28.
2. Тенденції народжуваності та нові підходи до демографічної політики. URL: [https://ukrstat.gov.ua/Noviny/new\\_old/new2006/zmist\\_novin/demogr/narodj.htm](https://ukrstat.gov.ua/Noviny/new_old/new2006/zmist_novin/demogr/narodj.htm).
3. Щорічна доповідь про стан здоров'я населення, санітарно-епідемічну ситуацію та результати діяльності системи охорони здоров'я України. 2015 рік / МОЗ України, ДУ «УІСД МОЗ України». Київ : Медінформ, 2016. 357 с.
4. Жилка Н.Я., Слабкий Г.О., Щербінська О.С. Стан репродуктивного здоров'я жінок в Україні. *Репродуктивна ендокринологія*. 2021. № 4(60). С. 65–69.
5. Габорець Ю.Ю., Дудіна О.О., Дудник С.В. Динаміка показника живонароджених дітей на 1 тис осіб наявного населення. *Україна. Здоров'я нації*. 2017. № 3(44). С. 311.
6. Щорічна доповідь про стан здоров'я населення, санітарно-епідемічну ситуацію та результати діяльності системи охорони здоров'я України. 2016 рік / МОЗ України, ДУ «УІСД МОЗ України». Київ : Медінформ, 2017. 328 с.
7. Жилка Н.Я., Миронюк І.С., Слабкий Г.О. Характеристика деяких показників репродуктивного здоров'я жіночого населення України. *Wiadomości Lekarskie*. 2018. Т. LXXI. № 9. С. 1803–1808.
8. Щорічна доповідь про стан здоров'я населення, санітарно-епідемічну ситуацію та результати діяльності системи охорони здоров'я України. 2017 рік / МОЗ України, ДУ «УІСД МОЗ України». Київ : Медінформ, 2018. 342 с.

#### REFERENCES

1. Haborets Yu.Yu., Dudnyk S.V., Dudina O.O., Voloshyna U.V. (2016). Kharakterystyka rivnia narodzhuvanosti v Ukraini [Characteristics of the birth rate in Ukraine] *Orhanizatsiia ta upravlinnia okhoronoiu zdorovia 2016: tezy dop. nauk.-prakt. konf. z mizhnar. uchastiu*. Kyiv, KyivEkspoPlaza. pp. 27–28. [in Ukrainian].
2. State Statistics Service of Ukraine (2022). Tendentsii narodzhuvanosti ta novi pidkhody do demohrafichnoi polityky [Fertility trends and new approaches to demographic policy]. Retrieved from: [https://ukrstat.gov.ua/Noviny/new\\_old/new2006/zmist\\_novin/demogr/narodj.htm](https://ukrstat.gov.ua/Noviny/new_old/new2006/zmist_novin/demogr/narodj.htm) [in Ukrainian].
3. MOZ Ukrainy, DU «UISD MOZ Ukrainy» (2015). Shchorichna dopovid pro stan zdorovia naseleennia, sanitarno-epidemichnu sytuatsiiu ta rezultaty diialnosti systemy okhorony zdorovia Ukrainy. 2015 rik. [Annual report on the state of public health, sanitary and epidemic situation and results of the health care system of Ukraine. 2015] Kyiv, MVTs «Medinform», 357 s. [in Ukrainian].
4. Zhylka N.Ya., Slabkyi H.O., Shcherbinska O.S. (2021). Stan reproduktyvnoho zdorovia zhinok v Ukraini [The state of reproductive health of women in Ukraine]. *Reproduktyvna endokrynolohiia*. № 4 (60). pp. 65-69. [in Ukrainian].
5. Haborets Yu.Yu., Dudina O.O., Dudnyk S.V. (2017). Dynamika pokaznyka zhyvonarodzhennykh ditei na 1 tys. osib naiavnoho naseleennia [The dynamics of the indicator of born alive babies per 1 thousand of the current population]. *Ukraina. Zdorovia natsii. (Aktualni pytannia rozvytku systemy hromadskoho zdorovia v Ukraini: materialy nauk.-prakt. konf. z mizhnar. uchastiu (Uzhhorod, 24-25 travnia 2017 r.)* № 3 (44). 311 s. [in Ukrainian].
6. MOZ Ukrainy, DU «UISD MOZ Ukrainy» (2016). Shchorichna dopovid pro stan zdorovia naseleennia, sanitarno-epidemichnu sytuatsiiu ta rezultaty diialnosti systemy okhorony zdorovia Ukrainy. 2016 rik. [Annual report on the state of public health, sanitary and epidemic situation and results of the health care system of Ukraine. 2016] Kyiv, MVTs «Medinform», 328 s. [in Ukrainian].
7. Zhylka N.Ya., Myroniuk I.S., Slabkyi H.O. (2018). Kharakterystyka deiakykh pokaznykiv reproduktyvnoho zdorovia zhinochoho naseleennia Ukrainy [Characteristics of some indicators of reproductive health of the female population of Ukraine]. *Wiadomości Lekarskie*. Tom LXXI. № 9. pp. 1803 – 1808 [in Ukrainian].
8. MOZ Ukrainy, DU «UISD MOZ Ukrainy» (2017). Shchorichna dopovid pro stan zdorovia naseleennia, sanitarno-epidemichnu sytuatsiiu ta rezultaty diialnosti systemy okhorony zdorovia Ukrainy. 2017 rik [Annual report on the state of public health, sanitary and epidemic situation and results of the health care system of Ukraine. 2017.] Kyiv: MVTs «Medinform». 342 s. [in Ukrainian].